

ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВІРОГІДНІ НАСЛІДКИ ВІД ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО МИТНОГО СОЮЗУ ЄВРАЗЕС

ПРОХОРОВА Марина Едуардівна

кандидат економічних наук, доцент,

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

КАСПРІВ Юрій Федорович

студент IV курсу

спеціальності «Міжнародні економічні відносини»,

Інститут міжнародних відносин Національного авіаційного університету

Стаття присвячена аналізу стану сучасних економічних та політичних відносин між Україною та Митним Союзом ЄвразЕС. У статті розглянуто проблемні питання двостороннього співробітництва між Україною та Митним Союзом ЄвразЕС, прогнозовано можливі наслідки від поглиблення відносин між ними.

***Ключові слова:** Митний Союз, Співдружність Незалежних Держав, Пострадянський простір, євразійські інтеграційні процеси, Світова Організація Торгівлі.*

Актуальність та постановка проблеми. Сучасний пострадянський простір являє собою надзвичайно велику за масштабами територію та багатомільйонну кількість населення, тому, процеси, які проходять на його території, є надзвичайно важливими для всього подальшого розвитку Світового співтовариства. На цьому просторі завжди виділявся найголовніший міжнародний актор, який задавав тон економічному рухові всього регіону в цілому. З моменту розпаду СРСР і по сей день таким актором залишається Російська Федерація, а тому, будь-які інтеграційні процеси викликані нею, відбиваються на подальшій долі всього пострадянського простору. У даний момент Російська Федерація є основним ініціатором та реалізатором геополітичної та гео економічної реорганізації пострадянського простору.

Створення Митного Союзу Росії, Білорусі та Казахстану є найбільшим та найамбіційнішим інтеграційним проектом, який проводився на теренах колишнього Радянського Союзу з моменту його розпаду. У випадку вдалої та продуктивної реалізації даного проекту, можна стверджувати, що Митний Союз визначатиме не лише інтеграційний вектор розвитку пострадянського простору XXI сторіччя, а й Євразії узагалі. Його безпосереднє сусідство з Україною та його надзвичайно великий вплив на її внутрішнє та зовнішнє становище зумовили ретельне вивчення природи даного регіонального інтеграційного об'єднання та прогнозування можливих наслідків від його співпраці з Україною.

Мета статті. Метою даної роботи є аналіз доцільності вступу України до Митного Союзу ЄвразЕС та прогнозування наслідків від такої інтеграції. Також складовою мети даної роботи є вивчення теоретичних засад діяльності Митного Союзу ЄвразЕС.

Аналіз основних публікацій. Тематика інтеграції до Митного Союзу Росії, Білорусі та Казахстану є ще не достатньо вивченою та потребує більш ретельного та всебічного дослідження. Однак, слід зауважити, що за даною тематикою постійно стежить цілий ряд учених, економістів, журналістів, політологів, зокрема: Волошин О.А., Дем'яненко А.В., Єрмолаєв А.В., Клименко І.В., Жаліло Я.А. та ін.

Аналіз літературних джерел дає змогу дійти висновку, що дослідженням впливу Митного Союзу ЄвразЕС на зовнішнє та внутрішнє становище України приділяється значна увага як серед вітчизняних, так і серед закордонних експертів.

Виклад основного матеріалу. Проблема вибору напрямку зовнішньоекономічної та політичної інтеграції постала перед Україною ще від моменту отримання нею незалежності. Особливо гостро це питання постає в даний момент, коли від кожного руху українського уряду залежить майбутній розвиток нашої держави. Україна, надзвичайно наділена власними природними ресурсами та великим людським потенціалом, завжди викликала великий інтерес та зацікавленість зі сторони великих регіональних інтеграційних об'єднань. До останнього часу Україна розглядала лише два можливих вектори зовнішньоекономічної орієнтації. Першим із них є орієнтація на Європейський Союз та утворення з ним Зони вільної торгівлі, що, в свою чергу,

стане надзвичайним зрушенням у питанні подальшої більш глибокої євроінтеграції. Проте, лише в листопаді 2013 року на саміті в Вільнюсі стане ясно чи зможе Україна створити Зону вільної торгівлі з ЄС та остаточно визначити курс своєї зовнішньої орієнтації. Комісар із питань проведення євроінтеграції Штефан Фюле наголосив, що заради підписання договору про асоціацію з ЄС та створення Зони вільної торгівлі Україні доведеться провести структурні реформи одразу в декількох галузях державного управління. Зокрема: вирішити проблеми корумпованості державного апарату, проблеми вибірного судочинства та відсутності неупередженості в інституті суддівства, проблема скорочення інституту свободи слова та інших ознак демократії. Проте, вітчизняні та європейські політологи наголошують на тому, що Україна досі не виконала своє європейське «домашнє завдання», яке було визначено на саміті Україна – ЄС 10 лютого 2013 року в Брюсселі. Саме тому європейський вектор зовнішньої орієнтації України наразі знаходиться під деяким питанням.

Другим можливим вектором зовнішньоекономічної орієнтації України наразі виступає Митний Союз ЄврАзЕСу складі Російської Федерації, Білорусі та Казахстану. Митний Союз ЄврАзЕС – відносно новий актор на євразійській арені, проте його вплив на загальний розвиток усього континенту є добре помітним уже сьогодні. Митний Союз ЄврАзЕС у його нинішньому складі остаточно було сформовано в 2010 році, проте переговори щодо його створення розпочалися ще в 1995 році. Нині на території Митного Союзу проживає 170 млн. осіб, його територія складає 20 млн. км², а номінальний ВВП усіх трьох країн станом на 2013 рік у сукупності складає 2,376 трлн. дол. США [2]. Виходячи за наведених цифр, можна стверджувати, що Митний Союз ЄврАзЕС наразі є найбільшим інтеграційний економічним об'єднанням на теренах колишнього СРСР. Беручи до уваги факт сусідства з Україною даного інтеграційного утворення та його важливість для української економіки, необхідно дослідити вірогідність вступу України до нього та спрогнозувати до яких наслідків це може призвести. Перш за все, поглянемо на торгівельні показники, які пов'язують нашу країну з Митним Союзом ЄврАзЕС. Статистичні торгівельні дані наведено в таблиці 1 та їх відсоткове співвідношення відповідно зображено на рисунку 1.

Таблиця 1

Географічна структура зовнішньої торгівлі України за 2012 рік					
	Експорт		Імпорт		Сальдо
	Тис. дол. США	У % до 2011 р.	Тис. дол. США	У % до 2011 р.	
Усього	68809810,6	100,6	84658059,9	102,5	-15848249,3
МС (РФ+РБ+РК)	22342119,4	112,8	33981747,7	101,2	-11639628,3
РФ	17631749,5	89,0	27418296,1	94,1	-9786546,6
Білорусь	2251118,5	117,1	5068567,1	120,3	-2817448,6
Казахстан	2459251,4	132,4	1494884,5	89,2	+ 964366,9
ЄС	17423972,2	94,5	27556004,8	101,8	-10132032,6

Джерело: Створено автором за даними [1]

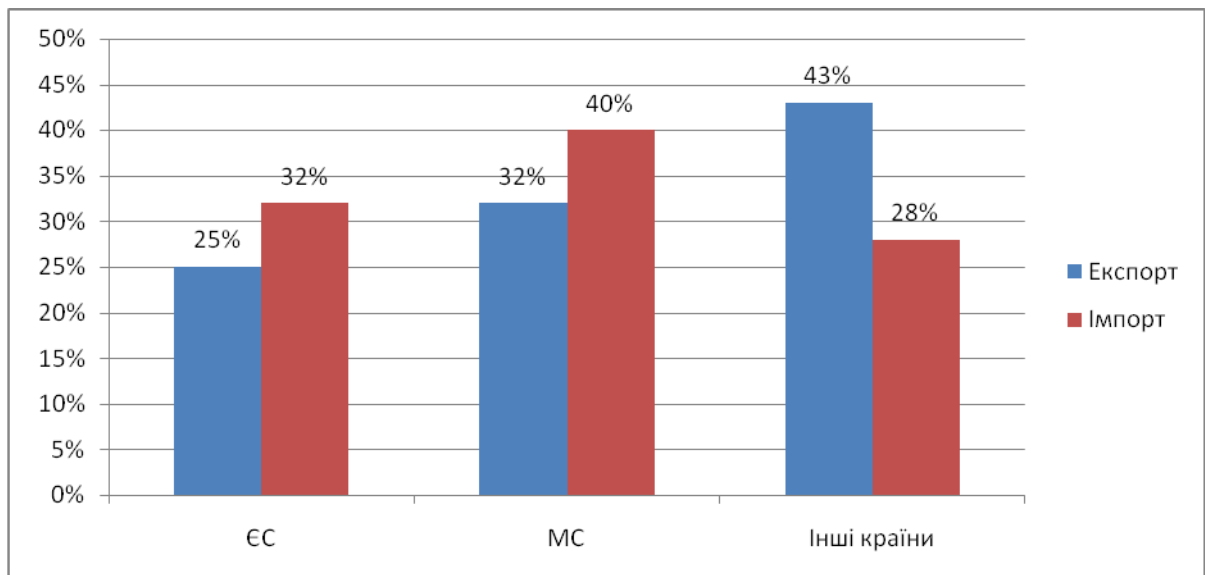

Рис. 1 Географічна структура зовнішньої торгівлі України за 2012 рік, у %.

Джерело: Створено автором за даними [1]

Як бачимо з таблиці 1 та рисунку 1 роль Митного Союзу ЄврАзЕС для України в економічному плані є дуже важливою. На 2012 рік Митний Союз є найбільшим імпортером українських товарів, на нього припадає 40% усього українського імпорту, що дорівнює 33981747,7 тис. дол. США. Помітною також залишається його роль у експорті товарів до України. Частка експорту товарів з країн Митного Союзу до України складає 32% усього експорту, що надходить до нашої країни. Проте, у першому півріччі 2013 року дана ситуація трохи змінилася. Зміни в географічній структурі зовнішньої торгівлі України ми можемо спостерігати в таблиці 2.

Таблиця 2

Країна	Експорт		Імпорт		Сальдо
	Тис. дол. США	У % до 1 пол. 2012 р.	Тис. дол. США	У % до 1 пол. 2012 р.	
Усього	35926695,8	91,1	41739147,7	86,6	-5812451,9
МС	11435846,4	91,0	13951261,3	63,4	-2515414,9
РФ	8937247,5	87,0	11444609,9	72,0	-2507362,4
Білорусь	1174537,3	97,7	2077707,9	69,5	-903170,6
Казахстан	1324061,6	88,3	428943,5	48,9	+895118,1
ЄС	9560606,2	105,6	14779187,3	96,5	-5216745,5

Джерело: Створено автором за джерелом [1]

Виходячи зі статистичних даних, наведених у таблиці 2, можна дійти висновку, що за перше півріччя 2013 року Митний Союз ЄврАзЕС залишається найбільшим імпортером українських товарів, а саме на нього припадає куплених українських товарів на суму 11435846,4 тис. дол. США. Проте водночас найбільш експортером для України стає напроти Європейський союз, на долю якого припадає 14779187 тис. дол. США. Проте, варто відзначити, що структура імпорту та специфіка товарів з Митного Союзу суттєво відрізняється від структури імпорту з Європейського Союзу. Порівняльна характеристика товарів, що надходять в Україну зображена на рисунку 2.

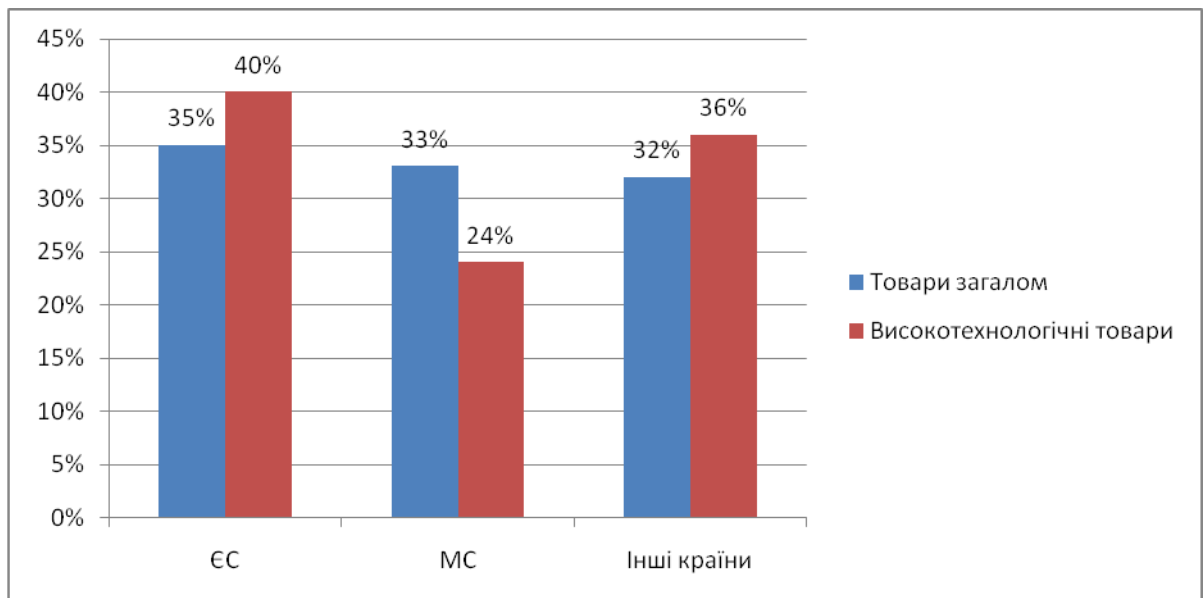

Рис.2 Географічна структура імпорту в Україну станом на перше півріччя 2013 року
Джерело: Створено автором за даними [1]

Виходячи з даного малюнку, можна сказати, що на період першого півріччя 2013 року левову частку імпорту в Україну складають товари саме з ЄС – 35%, більше того, 40% імпортованих високотехнологічних товарів в Україні мають європейське походження. Натомість частка імпорту до України з Митного Союзу складає 33%, а імпортується з МС до України лише 24% високотехнологічних товарів. Зі всього цього можна зробити висновок, що Європейський Союз є більш цінним зовнішньоекономічним партнером для України з точки зору надходження до нашої країни високих технологій, ніж Митний Союз ЄврАзЕС. Проте, не варто забувати, що саме Митний Союз Росії, Білорусі та Казахстану є найбільшою приймаючою стороною українського експорту. За перше півріччя 2013 року до країн МС було експортовано товарів на загальну суму в 11435846,4 тис. дол. США. Саме тому в разі виникнення загострень у відносинах МС з Україною, остання втратить один із найбільших ринків збуту своїх товарів, що стане тяжким ударом для економіки нашої країни. За експортом певних груп товарів Україна надзвичайно сильно прив'язана до Російської Федерації. Якщо подивитися на товарну структуру українського експорту до Росії, то можна побачити, що частка експорту деяких товарів до Росії складає 70-80%. Саме тому Україні необхідно провести диверсифікацію експорту вітчизняних товарів до інших країн, задля того, щоб зменшити рівень залежності українського експорту від російсько-українських відносин. Товарну структуру українського експорту до Росії можна побачити на малюнку 3.

Рис. 3 Доля експорту товарів із України до Росії у 1 половині 2013 р.

Джерело: Створено автором за даними [1;5]

Проглянувши вищезазначені дані, можна дійти висновку, що український експорт у декількох із найважливіших його статей надзвичайно сильно залежить від російського ринку збуту. Значний ступінь залежності української експортної політики від Росії є доволі негативним фактом тому, що у випадку погіршення відносин між Росією та Україною, наприклад інцидент з приводу продукції компанії «Roshen» у 2013 році, наша країна стикнеться з відсутністю ринків збуту власної продукції, що надзвичайно негативно позначиться як на наших вітчизняних виробниках, так і на макроекономічних показниках нашої країни взагалі. Проте, слід зауважити, що керівництво нашої країни поступово скорочує ступінь залежності української економіки від нашого східного сусіда. Зміни долі країн у структурі взаємного зовнішньоторговельного обороту можна побачити на рисунку 4.

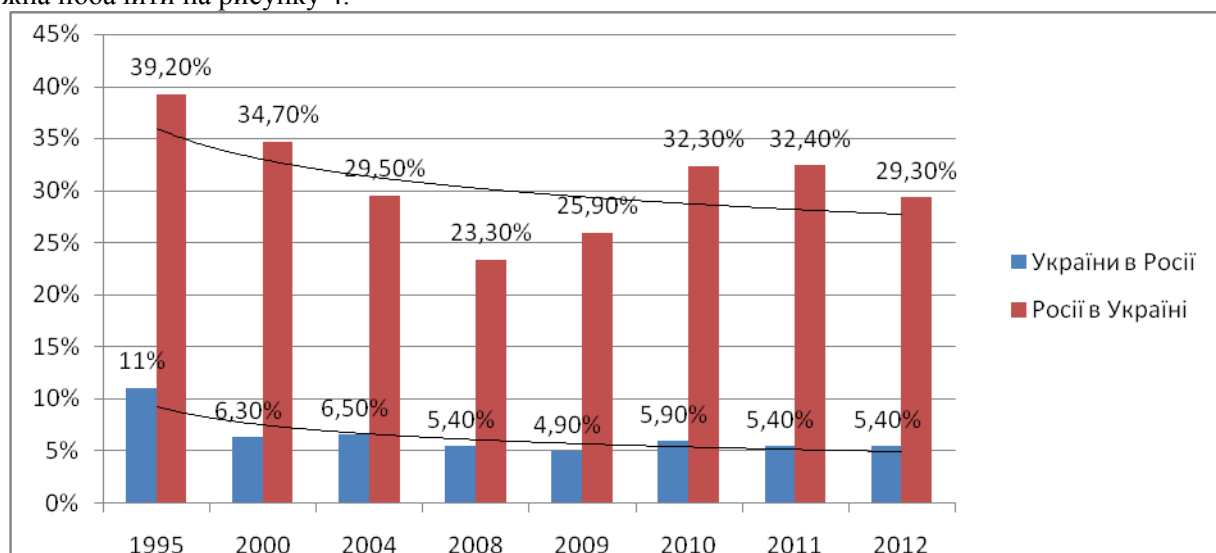

Рис. 4 Доля країн у структурі зовнішньоторговельного обороту

Джерело: Створено автором за даними [1;5]

Як можна побачити на рисунку 4 доля залежності українського експорту від російського ринку збуту поступово скорочується. Процес диверсифікації експорту з нашої країни вже розпочато, то ж потрібен тільки час для того, щоб звести до мінімуму втрати для економіки нашої держави від вірогідних конфліктів із російською стороною. Ми можемо побачити, що доля російських товарів в Україні поступово скорочується, як і доля українських в Росії. У 1995 році доля російських товарів в Україні складала 39,2% усього ринку товарів нашої країни, натомість частка російських товарів скоротилася до 29,3% у 2012 році. Із цього можна зробити висновок, що Україна та Росія поступово віддаляються одна від одної, шукаючи нових експортерів та нові ринки збуту своєї продукції.

Проте, на даний час можна спостерігати, що в самому Митному Союзі ЄврАзЕС поступово скорочується товарообіг між країнами-членами, що лише зайвий раз висвітлює дане інтеграційне утворення з невигідної для нього сторони. Зміни в структурі товарообігу між країнами-членами МС можна спостерігати на малюнках 5 та 6.

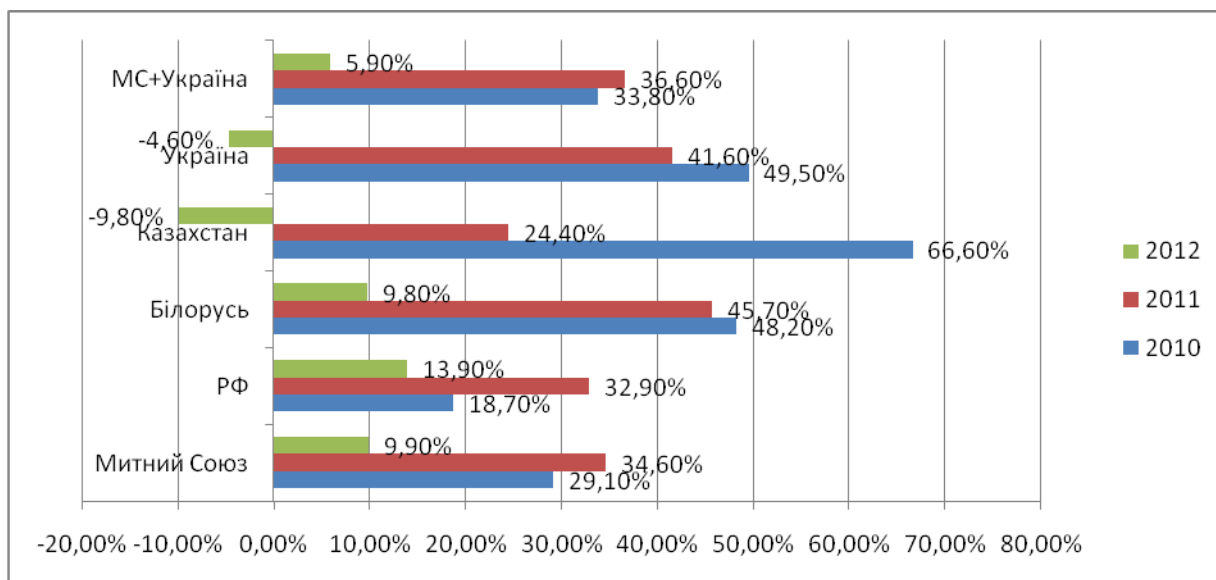

Рис. 5 Експорт між країнами у форматі «Митний Союз+Україна»
Джерело: Створено автором за даними [2]

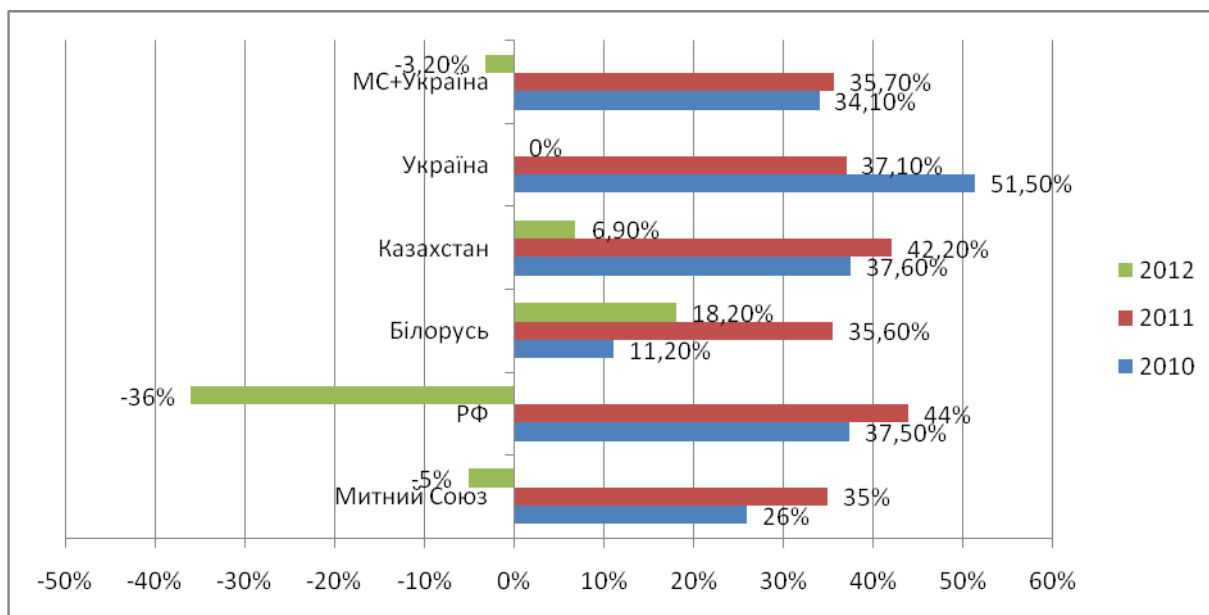

Рис. 6 Імпорт між країнами у форматі «Митний Союз+Україна»
Джерело: Створено автором за даними[2]

Проаналізувавши дані малюнків 5 та 6, можна дійти висновку, що за короткий час свого існування в Митному Союзі вже виникло чимало проблем. Статистичні дані демонструють, що економічна ситуація для Білорусі та Казахстану складається доволі несприятливо. Узагалі за 2012 рік експорт у рамках МС виріс на 9,9% порівняно з 2011 роком, проте експорт з Російської Федерації до Білорусі та Казахстану в 2012 році зріс на 13,9%, а експорт з Казахстану до Росії та Білорусі навпаки скоротився на 9,8%. Простежується також скорочення українського експорту до країн Митного Союзу на 4,6% у 2012 році. Імпорт же ж у 2012 році в рамках Митного Союзу скоротився на 5% у порівнянні з 2011 роком. Простежується суттєво скорочення російського імпорту – на 36% у 2012 році. Усі ці показники демонструють нам нестабільність, яка має місце у взаємному товарообігу країн Митного Союзу ЄврАзЕС.

Якщо вже казати про вірогідність вступу України до Митного Союзу, то одним із моментів, який ускладнює можливість цієї інтеграції – це членство України в Світовій Організації Торгівлі. Ставши членом СОТ у 2008 році, Україна взяла на себе зобов'язання підтримання ставок ввізних мит, тобто вона повинна втримувати імпортерський тарифний показник на рівні, визначеному СОТ.

Вступивши до Митного Союзу, Україна буде зобов'язана підвищити ставку мита до загальносоюзного показника. Наразі середньозважений імпорتنний тариф в Україні складає 4,45%, однак, після вступу до Митного Союзу, цей тариф має бути підвищеним до середньосоюзного рівня - 9,43%, що прямо суперечить зобов'язанням України перед СОТ. Тобто, з правової точки зору інтеграція України до Митного Союзу прямо суперечить міжнародному праву та Статуту Світової Організації Торгівлі, членом якої є наразі наша держава. Порівняння ставок ввізних мит Митного Союзу та України вказує на значну різницю в рівнях тарифного захисту в останніх (рис.7).

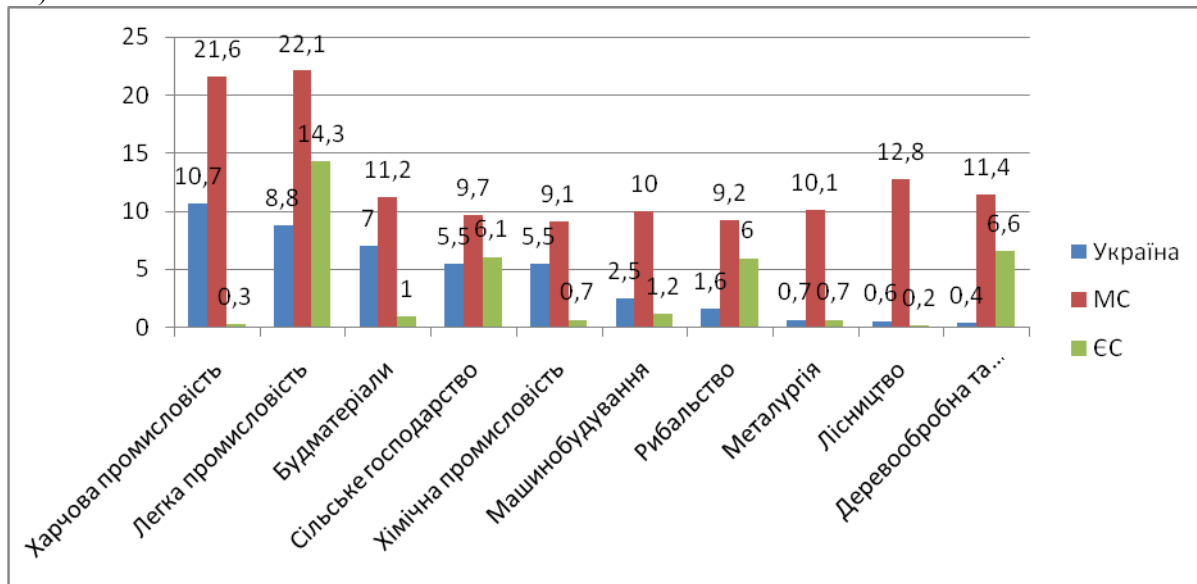

Рис. 7 Порівняння ставок ввізних мит в Україні, Митному Союзі та Європейському Союзі станом на 2012 рік

Джерело: Створено автором за даними [2;4]

Проаналізувавши рисунок 7, можна помітити, що ставки ввізних мит Митного Союзу ЄврАзЕС є набагато вищими за ставки, які використовуються в Україні. Однак, згідно зі Статутом Митного Союзу ЄврАзЕС [2] однією з найголовніших умов входження держави до даного регіонального утворення є те, що вона адаптує свою політику митного регулювання до стандартів, які використовуються в Митному Союзі. Тобто, країна повинна підвищити чи скоротити свої ставки ввізних мит до рівня, який використовується серед країн-членів. У випадку з нашою країною можна помітити, що заради вступу до Митного Союзу ЄврАзЕС Україні доведеться підвищити свої ставки ввізного мита до рівня союзних. Це в свою чергу негативно позначиться на її привабливості для потенційних експортерів та скоротить об'єми експорту товарів із країн-не членів Митного Союзу, що лише поглибить рівень залежності України від свого Східного партнера. Якщо усвідомити цей факт та пригадати рисунок 2, на якому вказується, що лівова доля високотехнічних товарів надходить із ЄС та інших країн Світу, то можна припустити, що вступ України до Митного Союзу ЄврАзЕС стане причиною скорочення в нашій державі кількості високотехнічних товарів та приплив нових технологій узагалі. Скорочення імпорту високих технологій негативним чином відобразиться на українських споживачах та на бізнесі, який у останній час є дуже залежним від розвитку новітніх технологій.

Для конкретного прогнозування наслідків від вступу до Митного Союзу для України, необхідно проглянути на яких умовах буде посідати місце наша держава в даному інтеграційному об'єднанні.

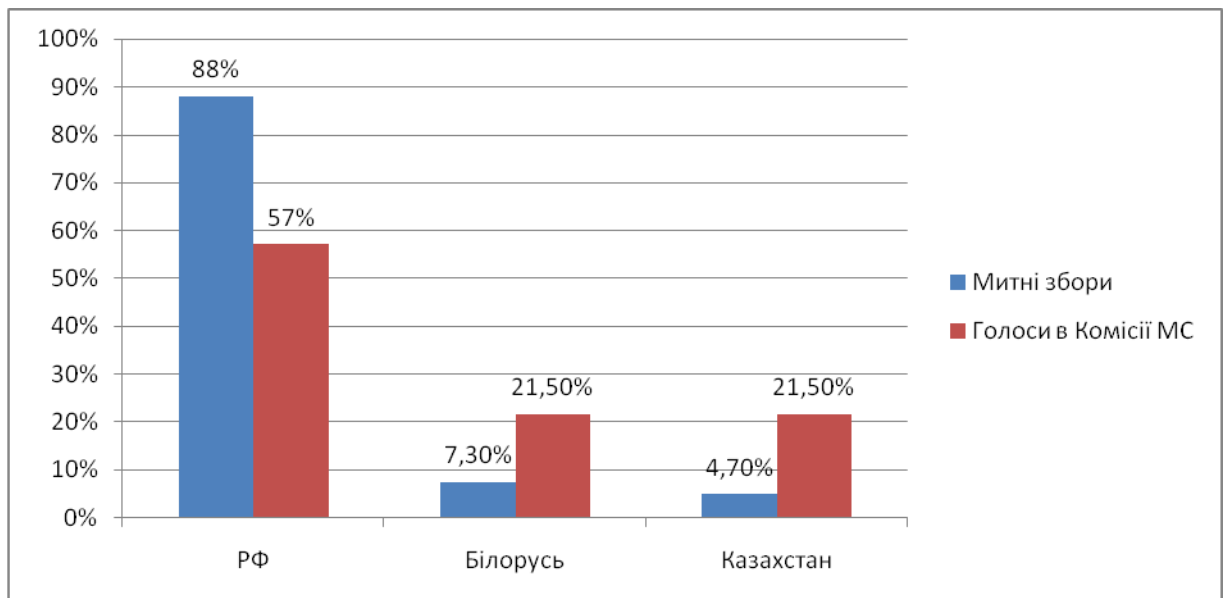

Рис. 8 Частки країн у розподілі голосів у Комісії Митного Союзу та частки митних зборів, у %.

Джерело: Створено автором за даними [2]

Згідно Статуту Митного Союзу ЄврАзЕС усі рішення щодо справ, які розглядаються Комісією МС, приймаються на підставі застосування кваліфікованої більшості, тобто двох третіх голосів[2]. Проте, як можна побачити з рисунку 8, Російська Федерація має 57% голосів Комісії, тобто Росія має контрольний пакет голосів, що суттєво впливає на баланс сил, розміщених у Митному Союзі ЄврАзЕС. Російська Федерація як власник більшої долі голосів у Комісії ЄврАзЕС може без суттєвих перешкод пролобіювати те чи інше рішення даної комісії на свою користь. Із цього слідує висновок, що країна, вступивши до даного інтеграційного утворення фактично втрачає право на свободу та самостійність у вирішенні питань щодо своєї зовнішньоекономічної діяльності. Цей факт є абсолютно неприпустимим для нашої країни та може суттєво обмежити свободу зовнішньоекономічної діяльності України тим самим лише поглибивши залежність нашої держави від Російської Федерації.

Якщо казати про реальні макроекономічні наслідки від вступу України до Митного Союзу ЄврАзЕС, то тут можна використати дані Інституту економічних досліджень та політичних консультацій України.

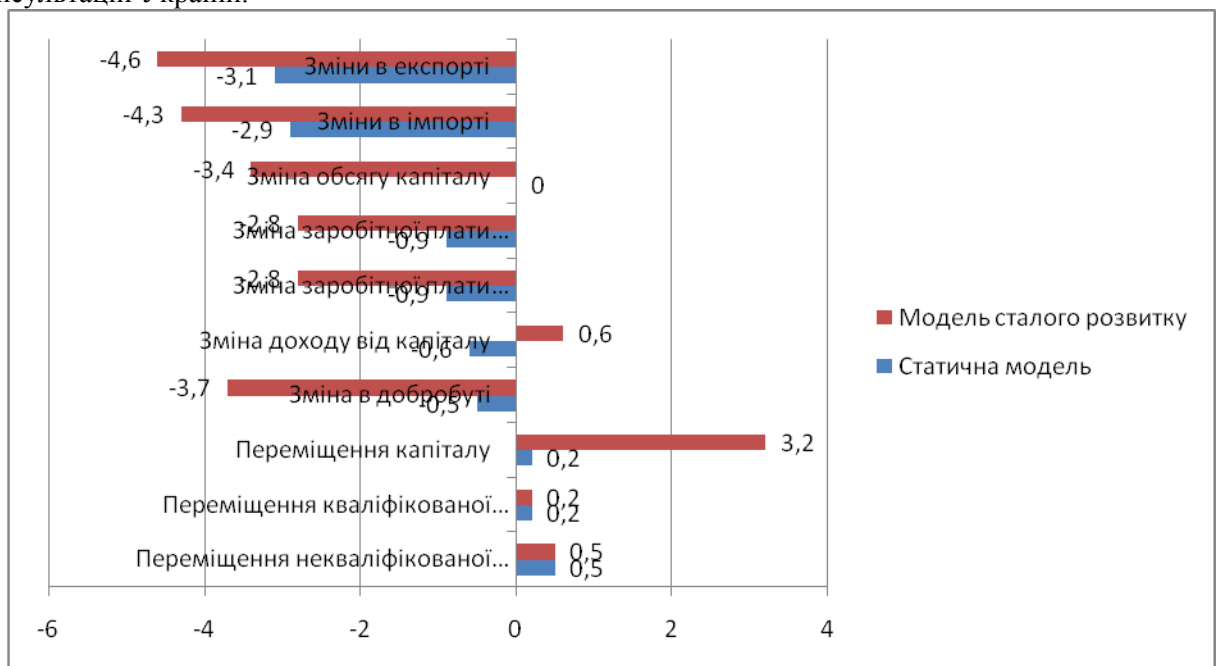

Рис. 9 Макроекономічні наслідки інтеграції України в Митний Союз ЄврАзЕС, у %

Джерело: Створено автором за даними [3]

Як бачимо з рисунку, у разі вступу України до Митного Союзу ЄврАзЕС, наша країна втратить 0,5% нинішнього ВВП лише в короткостроковому періоді, проте в довгостроковому періоді скорочення ВВП збільшиться до 3,7%. Збільшення частки переміщення кваліфікованої та некваліфікованої робочої сили з країн Митного Союзу до України призведе до скорочення заробітної плати наших працівників та скорочення робочих місць узагалі, що призведе до підвищення рівня безробіття серед українського населення.

Підвищення ставок ввізного мита призведе до скорочення обсягів імпорту з країн-не членів Митного Союзу. Прогнозується, що в довгостроковій перспективі загальний об'єм українського імпорту з третіх країн скоротиться на 4,3%. Може скластися оманлива думка, що відміна тарифних обмежень між країнами-членами Митного Союзу призведе до підвищення українського експорту до країн-членів, проте, як бачимо з рисунку, український експорт лише скоротиться на 3,1% у коротко- та на 4,6% у довгостроковій перспективі. Це може бути пояснене тим, що українські товари на ринках Росії, Білорусі та Казахстану будуть стикатися з конкурентною продукцією цих країн та програватимуть їй. Натомість український ринок буде абсолютно відкритим та незахищеним від припливу російської, білоруської або казахстанської продукції, яка може скласти серйозну конкуренцію нашій. Цей факт говорить про те, що наші вітчизняні виробники, малий та середній бізнес відчують серйозний тиск зі сторони іноземних конкурентів, що неодмінно призведе до закриття цілого ряду українських підприємств.

Висновки. Виходячи з усього вищесказаного, можна підвести підсумок того, що вступ до Митного Союзу нестиме для України більше негативу, ніж позитиву. Із наведених вище статистичних даних слідує, що вступ до Митного Союзу ЄврАзЕС негативним чином позначиться на загальних макроекономічних показниках нашої країни, відміна митних обмежень між країнами-членами призведе до наводнення вітчизняного ринку іноземними більш конкурентними товарами, що безсумнівно вдарить по українському виробникові. До того ж підвищення ставок ввізних мит стосовно товарів із третіх країн неминуче призведе до загального скорочення імпорту, а головне – до скорочення припливу новітніх технологій до нашої країни. Приплив некваліфікованої робочої сили з Росії, Білорусі та Казахстану виступить дестабілізуючим фактором на нашому вітчизняному ринку праці, простежуватиметься підвищення рівня конкуренції між робітниками та загальним скороченням робочих місць. Проте, на мою думку, найбільшою загрозою зі сторони Митного Союзу є суттєве обмеження зовнішньоекономічної незалежності України. Вступ до даного економічного об'єднання означатиме для України суттєве скорочення зовнішньоекономічних відносин із третіми державами та зведе нанівець усі прагнення України до тісної економічної співпраці з Європейським Союзом. Тому, я вважаю, що вступ до Митного Союзу ЄврАзЕС не повинен бути пріоритетною задачею нинішньої зовнішньоекономічної політики України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>;
2. Офіційний сайт Євразійської економічної комісії. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tsouz.ru/pages/Default.aspx>;
3. Офіційний сайт Інституту економічних досліджень та політичних консультацій. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gks.ru/>;
4. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку та торгівлі України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/>.
5. Офіційний сайт Федеральної служби державної статистики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.gks.ru/>.

Прохорова М. Э., Касприв Ю. Ф. Перспективы и последствия от вступления Украины в Таможенный Союз ЕвразЭС / Институт международных отношений Национального авиационного университета

Статья посвящена изучению и анализу состояния современных экономических и политических отношений между Украиной и Таможенным Союзом ЕвразЭС. Рассмотрены проблемные вопросы двухстороннего сотрудничества между Украиной и Таможенным Союзом ЕвразЭС, спрогнозировано возможные последствия от углубления экономических и политических отношений между Украиной и Таможенным Союзом ЕвразЭС.

Ключевые слова: Таможенный Союз, Содружество Независимых государств, Постсоветское пространство, Евроазиатские интеграционные процессы, Всемирная Торговая Организация.

Prokhorova M. E., Kaspriv Y. F. The main prospects and consequences caused by integration of Ukraine into Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia / Kyiv National Aviation University/Institute of International Relations.

This article provides the analysis of modern relationships between Ukraine and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia. There is showed the importance and value of Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia for Ukraine like a one of the biggest trading partners. The main goal of this article is to determine the main direction of the relationships between Ukraine and Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia. Also article contains the analysis of advisability of Ukrainian integration into this regional union. Our country faced with the problem of choosing the direction of integration from the moment of getting independence in 1991. Nowadays for our country it is very popular and actual theme, because Ukraine faces with the most risky choice in its history. Now Ukraine faces with main civilization choice: to choose European Union and begin orientation on Western values and principles or choose Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia for getting short-term economic benefit and losing in area of National Sovereignty. This article contains detailed analysis of organization structure of Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia and also article describes the effects caused by integration of Ukraine into this economic regional union. Creation of Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia is the most ambitious and noticeable project that takes place on the territory of Post-Soviet States. The majority of modern scientists and economists think that Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia will become the most powerful and developed union on the territory of Eurasia. But the statistics and data that are in this article say about wrong of this approval. Even after three years of existence of this union, we can say that it has a very big problems in economic, political and social-cultural areas. So, integration of Ukraine into Customs Union of Belarus, Kazakhstan and Russia will be the biggest and deepest mistake in its history.

Key words: *Customs Union, Commonwealth of Independent States, Post-Soviet States, Eurasian integration processes, World Trade Organization.*